

1990-cı ilin 20 Yanvarı Azərbaycan xalqının həyatında dönüs mərhələsi, dönüş nöqtəsi olmuşdur. Biz 20 Yanvar hadisələrində inədiyə qədər bir faciə kimi qiymət veririk. Həmin gün tariximizə qara gün kimi daxil olmuşdur. Şübhəsiz ki, bunda həqiqət var. Getdikcə bu hadisələrin daha geniş mənasını dərk edirik. 20 Yanvar hadisələrinin tariximizdəki yeri, qiyməti ayrı-ayrı insanların taleyi ilə məhdudlaşa bilməz. Bu ayrı-ayrı insanların deyil, bütöv bir xalqın taleyidir.

Heydər ƏLİYEV
Ümummilli lider

Azərbaycan xalqının 70 il saxta "qardaşlıq ittifaqı" adı altında gizlənmiş sovet imperiyasının əsl simasını, zorakı və qanlı mahiyyətini dünyaya tanıtdığı 1990-cı ilin 20 Yanvar qırğınından 32 il keçir. 1988-ci ildə xəyanətkar "ittifaq ortağı" Ermənistanın Azərbaycana əsassız ərazi iddiasından və hərbi təcavüzündən qaynaqlanan bu qanlı faciə Azərbaycan xalqını ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədən azadlıq və istiqlal savaşına yönəldirdi. Həmin gün Azərbaycan xalqı bir dəfəlik anladı ki, atababaları ən qiymətli əmanəti olan torpaqlarını qorumaq üçün yalnız dövlət müstəqilliyini qazanmalı, öz taleyinə sahib çıxmalıdır.

Azadlıq və müstəqillik savaşına yol açan ümummilli faciə

1990-cı ilin 20 yanvarında Azərbaycan xalqı öz azadlığı və müstəqilliyi uğrunda çox sayda şəhid verdi. Lakin onun iradəsi sınımda və milli ruhu sarsılmadı. Həmin qırğın zamanı ümummilli mənfələrin müdafiəsi naminə canlarından keçmiş və şəhidlik zirvəsinə ucalmış Vətən övladları misilsiz fədakarlıqları ilə xalqımızın qəhrəmanlıq salnamasına yeni parlaq səhifə yazdılar.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

İşğalçı Ermənistan havadarlıq zəminində birləşmiş dünya imperalizmi bu münəddis mübarizənin qarşısını kəmərləyərək, xalqımızı bir çox məşəqqətlərə məruz qoydu, ərazilərimizin 20 faizini ermənilərə alı və qopardı, 30 il siyasi girovluqda saxladı. Azadlıq və müstəqillik yolunda mübarizədə kifayət qədər güc və imkan toplanmış Azərbaycan dövləti müdrik və qətiyyətli lideri İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qarşısını almazsaq haqq işimizi bütün dünyaya tanıdan sonra 2020-ci ilin payızında aparıldığı 44 günlük Vətən müharibəsi ilə müstəqil ölkəni ərazi bütövlüyünü bərpa etdi, xalqımızın ayağına vurulmuş "Qarabağ qəndali"ni qırıb tarixi zibilliyi aradı.

Artıq ikinci ildir ki, Azərbaycan onu azadlıq və müstəqillik uğrunda tarixi mübarizəyə qaldırılmış Qanlı yanvar qətləmlərindən iddունunü qalıb ölkə kimi qeyd edir. Bu tarixi zəfərlə xalqımız "Qarabağ qəndali"ni qırıb tarixi zibilliyi aradı. Artıq ikinci ildir ki, Azərbaycan onu azadlıq və müstəqillik uğrunda tarixi mübarizəyə qaldırılmış Qanlı yanvar qətləmlərindən iddununü qalıb ölkə kimi qeyd edir. Bu tarixi zəfərlə xalqımız "Qarabağ qəndali"ni qırıb tarixi zibilliyi aradı.

Artıq ikinci ildir ki, Azərbaycan onu azadlıq və müstəqillik uğrunda tarixi mübarizəyə qaldırılmış Qanlı yanvar qətləmlərindən iddununü qalıb ölkə kimi qeyd edir. Bu tarixi zəfərlə xalqımız "Qarabağ qəndali"ni qırıb tarixi zibilliyi aradı.

Artıq ikinci ildir ki, Azərbaycan onu azadlıq və müstəqillik uğrunda tarixi mübarizəyə qaldırılmış Qanlı yanvar qətləmlərindən iddununü qalıb ölkə kimi qeyd edir. Bu tarixi zəfərlə xalqımız "Qarabağ qəndali"ni qırıb tarixi zibilliyi aradı.

20 Yanvar faciəsi işə tariximizə həzn qarışığı öydünc gününü ölkədə yanaşı, həm də silinməz-pozulmaz həqiqət dərsinin ibrətli səhifələrini kimi yazılıb. Hər bir xalqın milli birliliyinin, onun özünüdərkinin səviyyəsi məhz onun ən çətin anlarında, tarixi sınaq günlərində baş verən hadisələrə və çağırışlara ümumxalq reaksiyasında özünü göstərir. 32 il əvvəl Azərbaycanın üzlaşdığı belə bir seçim məqamında xalqımızın mübarizlik əzminin kükrəyışı, əsarətə boyun əyməyən iradəsi tariximizə şanlı bir səhifə kimi yazıldı – milli azadlıq və torpaqlarımızın bütövlüyü uğrunda ümumxalq hərəkatının 20 Yanvar səhifəsi.

20 Yanvar xalqın keçmişindəyə şədidimiz ən faciəvi günlərdən olsa da, xalqımızın yaddaşına həm də qəhrəmanlıq tarixi kimi həkk olundu. Faciənin törədilməsindən keçən bir qəribəlik dövrə bu hadisəni doğuran səbəblərin, onun hüquqi, ictimai-siyasi, psixoloji nəticələrinin araşdırılması, öyrənilməsi və öyrədilməsi artıq ənənəyə çevrilmiş bir sualla müşayiət olunur: 20 Yanvara gedən yol nədən və haradan başladı?

Zamanın bu qısı və aydın sualın cavabında hadisələrin şahidləri, bir qayda olaraq, 1990-cı ilin 20 yanvarı ərəfəsindəki günlərin və ayların ictimai-siyasi hadisələrini bir-bir xatırlayırlar və onların arasında faciəyə yol açan səbəbləri və səhvləri araşdırıb tapmağa çalışırlar. Mübahisələr bəzən bir-birimizi qınağa, hətta günahlandırmağa qədər uzanır. Bir ifratlıqlıdan digərinə qədər haqıqlanan mülahizələr yalnız bir fikirdə ortalaşır: belə sonluğa heç kim gözləmədi.

Bəli, doğrudan da, o zaman şəx az adam inana bilirdi ki, dövlət öz vətəndaşına, dinc adamlara belə divan tuta bilər. Yəqin, ona görə ki, biz Xeyirlə Şərin mübarizəsini nağıllarda olduğu kimi, həmşə Xeyrin qələbəsi ilə bitirməsinə inanmaq dərəcəsində sadəlvət təbiiyələndirilmişdik. Amma bəzən haqq davasında, qısa müddətə olsa da, Şər də qalib gəlir.

20 Yanvar, əslində, Şərin Xeyrə zahirən "qalib gəldiyi" bir an idi. Bu, Şərin gəldiyi biraylıq-onaılıq, birilik- onillik yol deyildi. Bu, uzaqdan gələnlər bir yol idi. Bu yol dünyanın əsarət boyunduruqları olan 1813-ü ilin "Gülüstan", 1828-ci ilin "Türkmənçay" müqavilələrindən başlanmışdı. Nəhayət, bu yol, bizə ən yaxın döngəsi isə 1920-ci ilin 28 aprelindən yon almışdı, davamı 30-cu illərin qaranlıq dolanbaclarından, 40-cı illərin ağır-acılarından, 50-60-cı illərin ayrı-seçkiliklərindən, məhrumiyyətlərindən keçib çıxmışdı 20 Yanvara.

Bütün bunlar çox uzun və üzüntülü bir hekayədir – azadlıqsevər bir məmləkətin, insanpərvər bir millətin, məğrur bir xalqın əsarət hekayətidir. 20 Yanvar isə bu hekayətin son fəsilidir. Bu fəsilədə də qarşımıza Şər çıxmışdı. Növbəti dəfə düşmənlərimizin hiyləsi ilə biz təhdid edən nəmərd qonşularımız Vətən torpaq-

larımıza göz dikmişdilər. Ölkəmizin ərazi bütövlüyünə qarşı məkrli təcavüz, rıyakar qəsdlər, SSRİ rəhbərliyinin xalqımıza qarşı açıq-aşkar düşməncilik siyasəti artıq imperiya boyunduruğunda yaşamağın daha ağır fəlakətlərə yol açmağına aydınlaşdırıldı.

Dağlıq Qarabağ münəqqəsəsinin başlanğıcında Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi və SSRİ Nazirlər Sovetinin dolayısı ilə Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibindən çıxarılmasına yönəlmis "Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsi haqqında" qərarı və 1989-cu ilin yanvarında SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin "Dağlıq Qarabağda Xüsusi İdarəetmə Forması yaratmaq haqqında" fərmanı imperiya rəhbərliyinin Ermənistanın respublikamızın ərazi bütövlüyünə açıq təcavüzünü gizli şəkildə dəstəkləndiyini göstərirdi.

Bununla yanaşı, Ermənistan ərazisində yaşayan azərbaycanlıların öz tarixi torpaqlarından qovulmasını SSRİ rəhbərliyinin "görməzliyə" vurmaası soydaşlarımızla qarşı-hatay keçirilən etnik təmizləmə siyasətinin məhz ittifaqın "yardımı" ilə baş tutmasına heç bir şübhə yeri qoymurdu. Azərbaycan SSR rəhbərliyinin ərazi bütövlüyünə qarşı verən proseslərə, sanki, heç bir şey olmamış kimi, seyrçi münasibət göstərmiş, özünü "bilməzliyə" və "əşitməzliyə" vurmaası, ümummilli maraqların müdafiəsi yolunda heç bir əməli addım atmaması xalqın əsəblərini tarıma çəkmis, səbr kəsasını doldurmuşdu. Mübarizə meydanında tək qaldığını görən Azərbaycan xalqının səfərbər olanda başqa çarəsi yox idi.

Bütün ümidlər haqsızlığa qarşı öz etiraz səsinə ucaltımaq bacaran, öz tarixi yurtdunu düşmənlərdən qanı bahasına qorumağa həmişə hazır olan Azərbaycan xalqına idi. Azərbaycanlılara qarşı məqsəddi şəkildə həyata keçirilən bu fitnəkar siyasət öz hüquqları və ərazi bütövlüyü uğrunda meydanlara atılmış həmvətənlərimizin ürəkələrində azadlıq yanğınına daha da alovlandırmışdı. Artıq xalq sovet imperiyasının növbəti repressiya siyasətini tarixinə və milli məniyyətinə vurulmuş ləkə kimi gördü. Azadlıq eşqi ilə yanan Vətən övladları bu ləkəni, öz qanlarını bahasına olsa da, yumağa hazır idilər.

O zaman xalq etiraz səsinə ucaltımağa vadar edən çox sayda obyektiv səbəblər mövcud idi. Mərkəzi hakimiyyətin milli mənəfeyinə zidd siyasət yürütməsi, bunun qarşısının alınması üçün respublika rəhbərliyinin heç bir tədbir görməməsi xalq-la hakimiyyətin arasında yaranmış uçurumu daha da dərinləşdirmiş, kütləvi etiraz dalğasının baş qaldırılmasına rəvac vermişdi. Belə bir məqamda insanların haqlı etirazları nı dinləmə, mövcud problemlərin siyasi yolla həll ediləcəyinə inanmış addımlar atmaq əvəzinə, imperiyanın öz əməlinə sadiq qalaraq zora əl atdı. Bununla da qırımı imperiya antihumanist təbiətini ən iyrənc yollarla belə həyata keçirdiyini aydınlıqla əbədləşdirmişdi.

Meydanlara öz haqq səsinə ucaltımaq, milli heysiyyəti və milli məniyyəti qorumaq əzmi ilə çıxan qorxubilməz vətən övladları bütün fədakarlıqlara hazır idilər. Amma hələ də heç kim baş verəcək vəhşilikləri gözləmədi. Çünki sovet rəhbərliyinin 70 il bir dam altında vətəndaşlarına qardaşlıq nəğməsi oxutmuşdu. "Qardaşın qardaş-qarşısı" bu qədər qəddarlıq nümayiş etdirəcəyi əqlisizgəz görünürdü. Ölümə şairimiz Bəxtiyar Vəhəbzadənin dediyi kimi: "Axi, heç kəsən ağına gələ bilməzdi ki, qelbi Vətən hissi ilə çırpınan, əli silahsız, özü günahsız olan bu atalar, analar, balalar, özüünü dost kimi, qardaş kimi qələmə verən bir ordunun əlində qətlə yetirilsin".

Soyuq 20 Yanvar gecəsi başər tarixinin ən faciəvi hadisələrindən biri baş verdi – Bakı kimi dünyada tanınan böyük bir şəhərin dinc sakinləri gülləbaran edildi. Dağlıq Qarabağda qayda-qanun yarıldı. Ermənistanın silahlı təcavüzünün qarşısını alınmasını tələb edən dinc etirazçıların haqq səsinə boğmaq və xalq hərkətinin, nəyin bahasına olursa olsun, yandırmaq məqsədi ilə Azərbaycana yeridilən sovet qoşunları (onların arasında

da silahlandırılmış xeyli sayda erməni zabiti var idi) Bakıda və respublikanın müxtəlif rayonlarında 131 nəfər mülki şəxsi küçələrdə, evlərinə, avtomobillərində, iş yerlərində qətlə yetirdi. Cəza eməliyyatları zamanı 744 insan yaralandı, 841 nəfər qanunsuz həbs olundu.

O müdhiş gecənin aydınlığı dönməsi Bakının ürəkdən dəhşətli mənzərəsinə işıq saldı. Xalq düşmənlərinin turtilla-ri altında parçalanmış, sınırları düşmənlə güllələrdən dəlik-dəşik olmuş övladlarını qan gölündə tapdı. Bu, Azadlıq gedən yolda ilk şəhidlərin verildiyi 20 Yanvar səhəri idi. O günlərdə nə qədər sarsılsa da, hüzn-ü və üzgün olsa da, xalq öz qəhrəman övladlarını son mənzilə yola salmaqda özündə güc tapdı. Haqq, azadlıq yolunda şəhidlik zirvəsinə ucaltmaq nə qədər şəərəfli idisə, düşmənlərin nişangahında Vətənin şəhidlərini qorxu-hürkü bilmədən, sonsuz bir etişmələ son mənzilə yola salmaq da bir o qədər namus və şəərə mələsəli idi.

Xalq o günlərdə sarsılmadı, əyilmədi, qorxmadı. Qanlı faciənin qurbanları isə azadlıq uğrunda can verdiyi Vətən torpağına yüz minlərlə çiyinlərində daşındılar və müqəddəs torpaqda məhəşəm bir ehtiramla əbədiyyətə qovuşdular. Bakının dağıtılı hissəsindəki bu müqəddəs ərazi hələ əsrin əvvəllərində – 1918-ci ilin martında düşmənlərin soyqırımına məruz qoyduğu minlərlə soydaşımızı öz qoyununa almışdı. Hələ o zaman erməni gülləsindən şəhid olan baba-nəvələrimizi, ata-analarımızı, qardaş-bacılarımızı, sündəmə körpələrimizi qoyunaya almış məzarlıq bu dəfə də erməni təcavüzünə və onu dəstəkləyən siyasətə qarşı mübarizəyə qalxmış qəhrəmanlarımızı öz başına basdı. O qəhrəmanlar ki, hünlərləri və ölmez xatirələri əbədi istiqlalyyət yolumza hər zaman səfəq saçır.

Baş verənələr isə Azərbaycan xalqının milli mübarizə əzmini və iradəsini sındıra bilmədi. Əksinə, 20 Yanvar hadisəsi öz qanunauyğun mehtiği və zəncirvari təsiri ilə bütün imperiya ərazisində milli azadlıq hərəkatlarının daha da alovlanmasına və Sovet İttifaqının süqutunun daha da sürətlənmesine rəvac verdi. Bu hadisə sovet imperiyası üçün "sonun başlanğıcı" oldu. Bu faciənin baş verməsinə qədər ölkədə mövcud problemlər, baş qaldırılmış etirazların siyasi yolla həll olunacağına ümidlər hələ də qalmaqda idi. Lakin bir insanın şayşaya biləcəyi qədər ömür yaşamaş qırımı imperiya özü ilə həmyaşıl olan nəslin böyük-kiçikli hamısına atəş açmaqla bu ümidləri tamamilə alt-üst etdi.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev tarix yarıdan bir şəxsiyyət olanda qanaşı, həm də tarixi hadisələrə ən doğru-düzgün qiymət verən mütəfəkkir dövlət xadimi, misilsiz bir şəxsiyyətdir.

Əvvəla, dahi siyasətçinin 20 Yanvar hadisələrini ilə bağlı siyasi fəaliyyəti və bu faciəyə verdiyi qiymət özü mükəmməl bir tarixi nümunədir. Xalqımızın böyük oğlu Heydər Əliyev, hər şeydən əvvəl, bu faciəni Azərbaycana qarşı törədilmiş beşəri cinayət adlandırmışdır.

İkincisi, 20 Yanvar xalqımızın həyatında dərin və sonsuz hüzn törətməsinə baxmayaraq, ulu öndər onun tarixi qəhrəmanlıq nümunəsi kimi dəyərləndirmiş, yeni nəsillər üçün örnək səviyyəsinə yüksəlmişdir.

Üçüncüsü, müstəqilliyimizin bə-nisi faciə qurbanlarının xatirəsinin əbədiləşdirilməsi, onun zərərdələrində dövlət qayğısı göstərilməsi üçün bütün zəruri tədbirləri həyata keçirmişdir. 20 Yanvar hadisəsi ilə bağlı ulu öndərin mövqeyi,

atdığı addımlar 3 onillik öncə baş vermiş mürəkkəb və qanlı hadisələrin mahiyyətini anlamaqda, onun ibrət dərslərini öyrənməkdə xalqımızın qiymətli mənəvi qaynağıdır.

Törədilmiş vəhşiliyin qanlı görüntüləri, xəyanətkar izləri milyonlarla insani yükəkb bir cəryan kimi silələyib eyni məcraya yönəltdi. Yumruq halına gəlmiş xalqımız heç bir hərbi gücün ram edə bilməyəcəyi qüdrətli bir sipərə döndü. Şəhərə yeridilmiş zəhmli bir güc – gecə yatmış şəhərin başında fırtına qoparmış müasir hərbi texnikanın və mərkəzi obyektləre saxeş yerləşdirilmiş qoşun bölükələrinin özü şəhərin açılması ilə güclü bir qarışığın qoyunaya düşməsi acizləşdi.

Gecənin qana belədiyi şəhərin yarılarına qor işiq salan o qırğın səhəri vətəndaşı olduğu dövlətdən xəyanət və qəddarlıq görmüş xalqımız qor axınlarla Mərkəzi Komitə deyilən sovet respublikanın baş qərgəhinə tərəf axışib, gecəni burada keçirmiş, qorxub-çəkinmədən yerində dayanaraq zirehli texnikanın əhatəsində qalmış dinc, əliyalın soydaşlarımız qoşulmağa can atırdı. Qəzəblənmiş insan səli çox keçmədi ki, zirehli texnikadan "hür-lüm"ş dəmir hasarı uçuraraq, sanki, alov püskürən böyük bir vulkana döndü. Qəzəb püskürən çıxışlarda qanlı ədalətsizlik hiddətlə lənətlənir, sovet rəhbəri Mixail Qorbaçov cəllad adlandırıldı. İmperiyasının dördüncü böyük, cənubun isə ən böyük şəhərinə gecənin qaranlığında gülləbaran edərək işğal etmiş sovet rejimi öz əli əməlinin girovuna çevrilərək bu mənzərələri acizliklə seyr etməyə məhkum olmuşdu.

O anlarda və saatlarda Bakıda baş verənləri nəfəs dərmədən izləyən Kremlin gücü bir ona çatdı ki, hər yeri silahlı nəzarətdə saxlasın, bir də Azərbaycanda yaratdığı informasiya zülmətində baş verənləri dünya ictimaiyyətdən gizlətsin, az-çox sızan məlumatları isə "zəruri addım, vəziyyətin nizama salınması" kimi qələmə versin.

O aylarda və illərdə, elə həmin gecə də Azərbaycan xalqı ona görə ayağa qalxmışdı ki, Qorbaçovun özüne anlatsın: "Torpaqdan pay olma", "Həddini aşmış erməniləri yerində oturdun". O gecə ermənilərə gözəştə getməməyin heyfini azərbaycanlılardan almaq istəyən bədnam "baş katib" bununla öz karyerasına da sağalmaz zərbə vürməşdi.

Həmin məqamda Moskvada – sovet diktatoru M.Qorbaçovun qulağının dibində qəfil baş verən hadisə isə onu kəskin diksindirməklə yanaşı, Bakı qırğını xalqımızın bütün dünyaya bəyan etdi. Erməniperəst sovet rəhbərinin Qarabağı asanlıqla ermənilərə hədiyyə etmək üçün SSRİ-nin ali rəhbərliyindən uzaqlaşdırdığı və ciddi nəzarət altında saxlatdığı dünya şöhrətli siyasət və dövlət xadimi, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri səviyyəsinə yüksəlmiş dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev bütün maneələri aşaraq faciənin səhərisi ön Moskvada bir parça Azərbaycan sayılan respublikamızın Daimi nümayəndəsinə gəldi, dərin hüzn içərisində xalqımıza başsağılığı verdi. Ulu öndər Vətəninin harayına yetişərək beynəlxalq mətbuat konfransı keçirdi, Bakı həqiqətlərini bütün dünyaya yayılması üçün geniş bir qapı açdı.

M.Qorbaçovun Azərbaycana münasibətə gizin hazırladığı məkrli "cəza" aksiyası bax beləcə fiaskoya uğradı. Şübhəsiz, Kremlin o zamankı aqası Azərbaycan xalqını yaxşı tanımadığını anlamalı olmuş, uğursuzluğa düşər olduğu-

nun ağrısını çəkmişdi. İllər sonra isə "əsas günahı" Qarabağ hadisələrində görünən Qorbaçov, görəsən, 1988-ci ildə "Qarabağ cinini" şüşədən çıxaranda nə düşünmüşdü? Belə, ələ bilmirdi ki, dünyanın ən gözəl bir məkanını min illər boyu öz qanıca ilə qoruyub Vətən ələmşi Azərbaycan xalqı onun xatirəna Qarabağı sınıya qoyub özge torpaqlarına təşne olan ermənilərə peşqəş edəcəkdə?

Bu qanlı hadisələrdən yaxasını kənara çəkməyə can atan M.Qorbaçov rıyakarcasına sovet qoşunlarının Bakıya hərbi müdaxiləsinə onu "fövqəladə şəraitin" məcbur etdiyini bildirmişdi: "1990-cı ilin yanvarında fəvqəladə şərait bizi fəvqəladə vəziyyətin elan edilməsinə məcbur etdi. Bu addım daha çox qan axıtılmasının qarşısını almaq üçün atıldı".

Moskvada Azərbaycan Nümayəndəliyində keçirdiyi mətbuat konfransında isə xalqımızın qeyrətli oğlu Heydər Əliyev vəziyyəti vaxtında nizama salmaq mümkünliyünü necə aydın göstərmişdi: "1990-cı ilin yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə çoxlu insan qırğını ilə nəticələnən hərbi müdaxilə üçün də zəmin yaranmazdı".

Sonralar xatirələrində "20 Yanvar məna dərns oldu" – deyən Qorbaçov 20 Yanvar qırğınının məsuliyyətini dolayısı yolla olsa da, etiraf etmişdir: "Bu faciəli hadisədən dərs götürürəm. Hakimiyyət ekstremal situasiyada güc tətbiqindən imtina edə bilməz. Ancaq bu aksiya mütəllə olaraq əsaslandırılmalı və çox sərt tədbirlərlə bağlı addım məhdudlaşdırılmalı. Problem həlli yalnız siyasi yolla tapılmalıdır". Bunu dərk etmək üçün illər lazım idi?

Belə sərt tədbirlərə ehtiyac olmadığını, qarşıdurmanı aradan qaldırmaq və vəziyyətin nizama salınmasını dinc üsullarla da həyata keçirməyin mümkünliyünü Qorbaçovun özüne siyasi rəy seçdiyi Heydər Əliyev Azərbaycan Nümayəndəliyindəki bəyanatında qətiyyətlə söyləmişdi: "Hesab edirəm ki, Azərbaycan siyasət vəziyyəti öz axarına salmaq, siyasi həyatdakı qeyri-sabitliyi nizamlamaq üçün kifayət qədər imkan olmuşdur. Teəssüf ki, Azərbaycan rəhbərliyi, həmçinin ölkənin ali siyasi rəhbərliyi bu imkanlardan istifadə edə bilməmişdir. Sərhədlərə edilən təcavüzü vaxtında aradan qaldırmaq mümkün idi. Axi üç ay əvvəl sərhəd zolağı ilə bağlı camaat öz tələblərini irəli sürmüşdü. Fəəət, heç kəs onlarla görüşmə, izahat işi aparmaq və lazımı ölçü götürmək istəməmişdir. Təkrar edirik: camaatı sakitləşdirmək üçün də imkanlar tükənməmişdi".

Həmin bəyanatla ulu öndərin Kremlin beşaddımlığında söylədikləri Qorbaçovun gecikmiş etirafından argumentlər yalan olduğunu illər öncə sübuta yetirmişdir: "Bütün vəziyyətlərdə hesab edirəm ki, məsələni siyasi cəhətdən tənzimləmək, xalqla mükəllməyə girmək üçün əlverişli imkanlar olmuşdur. Lakin onlardan səmərəli istifadə edilməmişdir. Nəhayət, 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusu-nun, SSRİ DİN-in böyük kontingenti Bakı şəhərinə yeridilmişdir. Nəticəsi isə göz qabağındadır. Bunun törətdiyi faciələr hamımızda məlumdur. Belə qarar qəbul etmiş adamların hərəketini siyasi qəbahət sayıram. Bəli, kobud siyasi səhv buraxılmışdır. Bütün bunlar qabaqcadan nəzərə

alınmalı və vaxtında vacib, zəruri tədbirlər qəbul edilməli idi. Ordu yeridilmiş, günah-sız adamlar həlak olmuşlar".

Azərbaycan xalqının həqiqi lideri həmin bəyanatında söylədiyi bu fikirlə Qorbaçovun gələcək qənaətinə, aza, 20 il qabaqlanmışdı: "Zənnimcə, ölkənin ali siyasi rəhbərliyinə vəziyyət barədə vaxtında kifayət qədər düzgün, dəqiq, obyektiv informasiyalar çatdırılmamışdır. Rəhbərlik çəşənliyə salındığından belə qərar qəbul etmişdir". Ulu öndər öz yekun qənaətinə isə belə ifadə etmişdi: "Qırğın törədənlərin hamısı layiqlincə cəzalandırılmalıdır".

SSRİ-nin hələ hökm sürdüyü bir vaxtda belə bir addım, sözüün əsl mənasında, böyük hüner və cəsəət tələb edirdi. Ulu öndər Heydər Əliyev və oğlu İlham Əliyev bununla, hər şeydən əvvəl, Vətən, xalq qarşısında vətəndaşlıq borclarını və milli mövqələrini nümayiş etdirirdi. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin 1990-cı il 21 yanvar tarixli bəyanatı həm də faciyyə verilən ilk siyasi qiymət idi – özü də imperiyanın mərkəzində, Moskvada.

Cinayətin törədildiyi vaxtdan keçən ilk illər ərzində 20 Yanvar hadisələrində lazımı siyasi-hüquqi qiymətin verilməməsi də vacib məsələlərdən biri idi. Mövcudluğunun mahiyyətində zorakılıq və hegemonluq daşıyan imperiyanın onun rəhbərliyinin göstərişi əsasında baş vermiş beşəri cinayətə hüquqi qiymət verilməz bələcək qədər səmiyyətinin və iradəsinin olmaması əvvəlcədən məlum idi. Ona görə də 1990-cı ilin dekabrında SSRİ baş hərbi prokurorluğunun hərbi qulluqçuları 20 Yanvarda Bakıda baş vermiş hadisələrlə bağlı əməllərdə cinayət tərkibi bələcəkləmə tədbirləri başlandı.

Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin faciəli olayların araşdırılması ilə bağlı yarıadılmış istintaq komissiyasının fəaliyyətini heç bir nəticə və heç bir əsas olmadan dayandırması isə təəccüb doğurmaya bilməzdi. Bu o zaman ki ölkə rəhbərliyinin baş vermiş qanlı faciəyə siyasi-hüquqi qiymət vermə bilmək iqtidarında olmadığını nümayiş etdirirdi. Teəssüf ki, sovet rejiminin süqutundan sonrakı ilk ildə – 1992-ci ilin 19 yanvarında qəbul edilmiş "1990-cı il yanvarın 19 – 20-də Bakı şəhərinə qoşunların yeridilməsi ilə əlaqədar faciəli hadisələrin təfəsilatını və səbəblərini təhqiqi üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Soveti komissiyasının işinin yekunlarına dair" Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Milli Şurasının qərarında da ölkənin ali qanunverici orqanının qəbul olunan komissiyanın fəaliyyətinin qənaətbəxş olması ilə kifayətlənməsi, qanlı hadisənin sifarişçiləri və icraçılarının göstərilməməsi Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri olan 20 Yanvar faciəsinə ciddiyyətinə və əhəmiyyətinə görə qiymət verilmədiyini bir daha təsdiqlədi.

Sovet qoşunlarının Azərbaycanda törətdiyi qanlı qırğından 32 il keçməsinə baxmayaraq, xalqımız o müdhiş gecənin faciəsinin ağrısını qəlbində yaşadır, bir vəhşiliyi törədənlərə, xəyanət və fəlakətənin səbəbkarlarına öz dərin nifrətini bildirir. Azərbaycan xalqı öz qəhrəman övladlarını fədakarlıqları yüksək qiymətləndirərək hər il 20 Yanvarda onların xatirəsini dərin ehtiramla yad edir. Hər il dövlət səviyyəsində geniş tədbirlər planı hazırlanaraq həyata keçirilir, qanlı qırğının iddունü respublikanın bütün şəhər və rayonlarında qeyd olunur.

20 Yanvar hadisələri Azərbaycanın azadlığı və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə tarixinə misilsiz bir faciə olmaqla yanaşı, həm də qəhrəmanlıq səhifəsi kimi yazılıb. Həmin gün öz ölkəmizin, xalqımızın azadlığını, şəərə və ləyaqətini uca tutan Vətən övladları canlarından keçərək şəhidlik zirvəsinə yüksəlmişlər. Vətənin azadlığı, suverenliyi uğrunda özlərini qurban verən şəhidlərin xatirəsi həmişə qəlbində yaşayacaqdır.

Cavanşir FEYZİYEV,
Milli Məclisin deputatı,
fəlsəfə doktoru